

Återbruk, cirkulärt byggande & byggnadsvård

En hjälp för dig som ska bygga om och till

Återbruk, cirkulärt byggande och byggnadsvård kan minska det negativa klimatavtrycket, då det minskar behovet av nyproduktion.

I tider av små resurser har återbruk av material alltid varit ett alternativ, men att idag använda byggnader och material på nya sätt kan också bidra till en mer innehållsrik och levande bebyggelsemiljö. Lunds kommun vill med denna trycksak inspirera och uppmuntra privatpersoner till mer hållbara val – inför renovering, underhåll, bygglov och anmälan.

Poesin finns i patinan

Människor har historiskt sett återbrukat både miljöer och material. Främst förstås av ekonomiska skäl, men även av andra anledningar. Vår byggda miljö och de föremål som omger oss är värdefulla.

Genom att återbruka en byggnad eller infoga äldre material i vår nutida miljö skapas kollektiva minnen och berättelser för kommande generationer.

Lunds kommun är rik på kulturmiljöer, men vi behöver också vinnlägga oss om framtida kulturmiljöer, det vill säga vårda det byggnadsbestånd vi har på ett klokt sätt och bygga nytt med kvalitet.

På Bomässan 1997 presenterades en villa, ritad av arkitekt Per Lewis-Jonsson, Sweco. Villan byggdes

till stora delar av återbrukat material. Denna bostad var då ensam i sitt slag på mässområdet och ingår numera i ett vanligt bostadskvarter i Staffanstorps.

Idag är intresset för återbruk inom byggsektorn större och vi ser ett ökat värde i att vårda och underhålla befintliga byggnader.

Små aktörer som av klimatskäl, hänsyn till kulturmiljö eller för att uppnå andra arkitektoniska kvaliteter vill arbeta med återbrukat byggnadsmaterial vid om- och nybyggnad blir allt fler.

Vi har samlat några enkla råd hur du kan tänka inför ditt kommande byggprojekt, om du vill arbeta mer cirkulärt och med återbruk.

Material av hög kvalitet är värt att vårda. Äldre fönster, övriga snickerier, plåtarbeten och tegelfasader kan underhållas och blir därmed hållbara över tid.

En uteservering avgränsad av återbrukat material ger karaktär och variation i gaturummet. Restaurangen ligger i Stockholm.

Variation och karaktär

Varje byggnad har sin karaktär och sitt uttryck. Kvalitet är alltid värt att underhålla – oavsett när byggnaden är uppförd. Vår gemensamma miljö blir också genom ett sådant synsätt mer innehållsrik och berättande, vilket ger betydelsefulla upplevelsevärden.

Även utifrån ett kulturmiljöperspektiv är det av intresse att ta vara på de material och kvaliteter som finns på platsen, då de berättar om hur samhällen succesivt förändras och utvecklas.

Vårda och underhålla

Att vårda och underhålla sin fastighet och de byggnader som finns på den, förlänger livslängden på materialen. Över tid innebär detta generellt mindre negativ miljö- och klimatpåverkan, jämfört med att bygga nytt. Tegel, trä, natursten och andra traditionella material åldras på ett vackert sätt.

Att valda material kan underhållas är också en förutsättning för att de inte återkommande ska behöva bytas ut – och kräva mer omfattande resurser.

Tak

Vid omläggning av ett tegeltak, där en stor del av pannorna är söndervittrade, kan det vara en god lösning att samla hela pannor för återbruk på ett takfall och lägga nya pannor på ett annat takfall. För just tegelpannor finns en fungerande återbruksmarknad och fabrikat framgår ofta av pannans undersida.

Vägg

Ett sätt att förlänga livslängden på en träfasad är att montera en horisontell offerbräda, som ersätts vid behov och därmed sparar panelen.

En tegelfasad kan behöva fogas om, men då är det viktigt att använda rätt bruk som är svagare än stenen i fråga. Även för tegelstenar finns idag metoder för provning, rensning och certifiering inför ett återbruk.

Att välja begagnat taktegel eller äldre mursten ger hög kvalitet med minskad klimatpåverkan, jämfört med nytilverkning. De återbrukade materialen bidrar till byggnadens uttryck och platsens karaktär. För att få en jämn blandning inför murningsarbetet behöver stenarna rengöras och sorteras.

Fönster

Äldre träfönster, fram till 1950-talet, består oftast av långsamvuxet kärnvirke med mycket lång livslängd. Att vårda och underhålla kan innebära att enbart bottenstycket i ett äldre träfönster ersätts i stället för att hela fönstret byts ut.

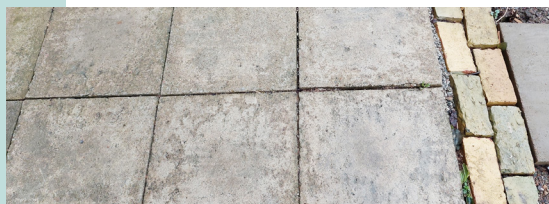
Vill man däremot förbättra fönsteröppningens energieffektivitet eller bullerdämpning, kan ett alternativ till att köpa nytt vara att förse fönstret med en extra, isolerande ruta invändigt. En ensaka, skadad ruta går att byta ut – kontakta en glasmästare.

Detaljer

Ta vara på smidesdetaljer och annan metall. Detaljer kan ha både kulturhistorisk betydelse och ett högt materialvärde.

Mark

Marksten av olika typer och kvaliteter är enkla att återbruka. Bärigheten är något att tänka på. Plattorna behöver ha tillräcklig tjocklek, om de ska vara körbara.

Råd och hjälp

Behöver du få råd kring vård och underhåll av ditt hus kan du vända dig till exempelvis:

- stadsantikvarien
- stadsarkitekten
- regionmuseet
- arkitekter, antikvarier och hantverkare, specialiserade inom området.

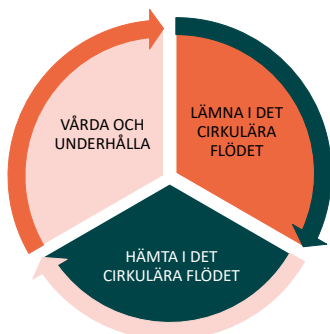
Förutom byggvaruhandeln finns idag också flera specialbutiker inom byggnadsvård samt firmor för till exempel fönsterrenovering.

Handla i det cirkulära flödet

I dag finns flera aktörer och digitala marknadsplatser för återbrukat byggmaterial. Vissa vänder sig primärt till företag, men andra också till privatpersoner. Även den konventionella byggvaruhandeln har börjat att handla med återbrukat byggmaterial, vilket kan vara ett prisvärt alternativ för privatpersoner.

Några av aktörerna inom denna framväxande marknad där du idag kan köpa och sälja byggmaterial är:

- Malmö återbyggdepå
- CCBuild
- Kompanjonen
- Bruksspecialisten
- Klaravik, Blocket, Tradera
- Marketplace

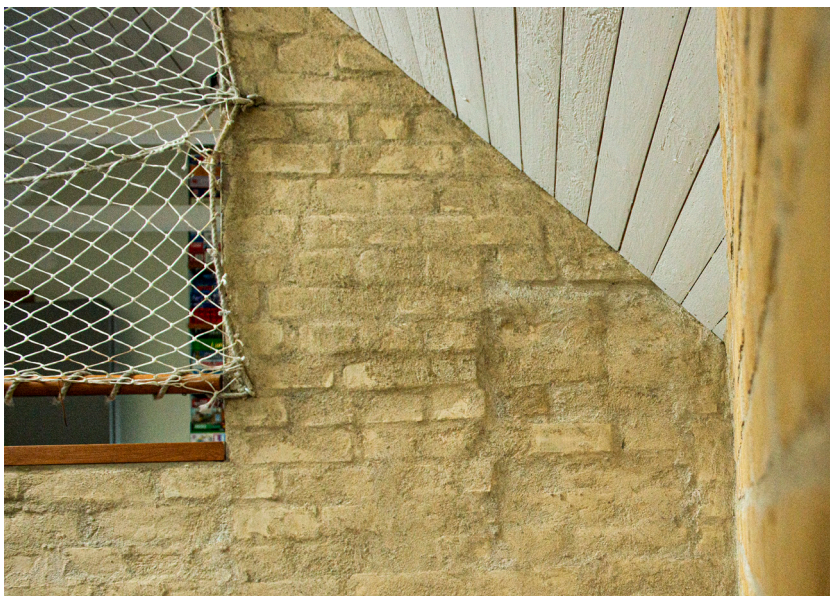

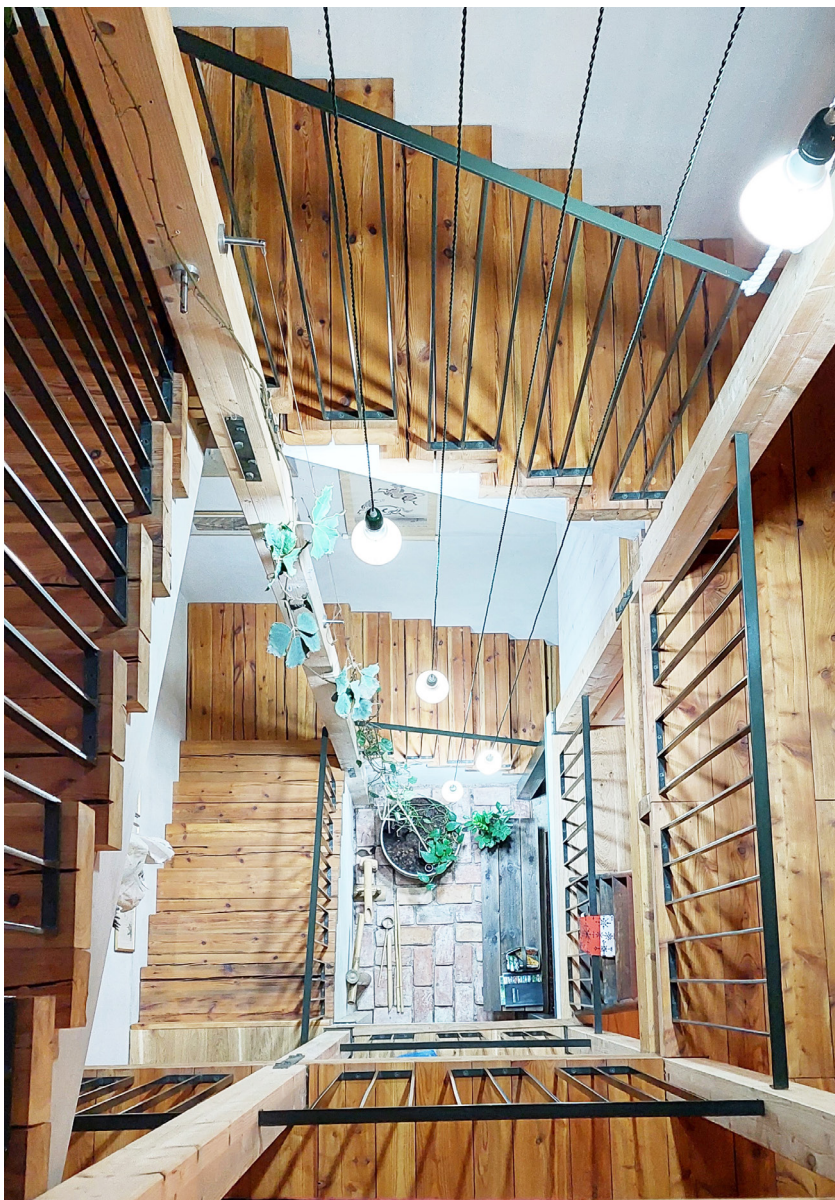
Äldre virke är oftast mer tätvuxet, vilket är en kvalitet. Bilden visar timmer som ska återbrukas till en trappa. Hur trappan blev kan du se på sidan 12.

Bilden ovan visar en interiör i ett nybyggt bostadshus. Här skapar den sorterade blandningen av tegel, det äldre dörrbladet med tillhörande karm och en gammal kläd-krok ett unikt rum. Materialen är återbrukade från byggnader på helt olika platser.

Bilden ovan till höger visar originalfönster av hög kvalitet, väl värda att fortsätta värda. På den nedre bilden till höger ser vi hur en tidigare yttervägg ger liv och karaktär i interiören.

På föregående sida ser vi en trappa som är byggd av återbrukat timmer från en småländsk 1800-talsstuga. Trappan är ritad av arkitekt Ulrika Bjartmar. Timret till trappan fick först sågas i rätt längder. Du ser timret på sidan 9.

Bilden nedan visar en omsorgsfullt gestaltad originalentré.

Att tänka på

Planera ditt projekt – det kan ta tid att såväl hitta material som att sälja material.

Tegelpannor, tegelstenar, mark- och natursten, köksinredning, fönster och dörrar brukar vara av intresse för privatpersoner.

Vid försäljning ange om möjligt tillverkare och mått samt när ungefär produkten är tillverkad.

Lämna fönster med både karm och båge samt dörrblad med karm; annars försvåras framtida försäljning.

Om du har möjlighet kan det vara en fördel att demontera och lägga på pall för enklare transport.

Ett nytt golv av återbrukad parkett har lagts i ett äldre hus som har fått en ny tillbyggnad. Om- och tillbyggnaden är ritad av arkitekt Lotta Nordén.

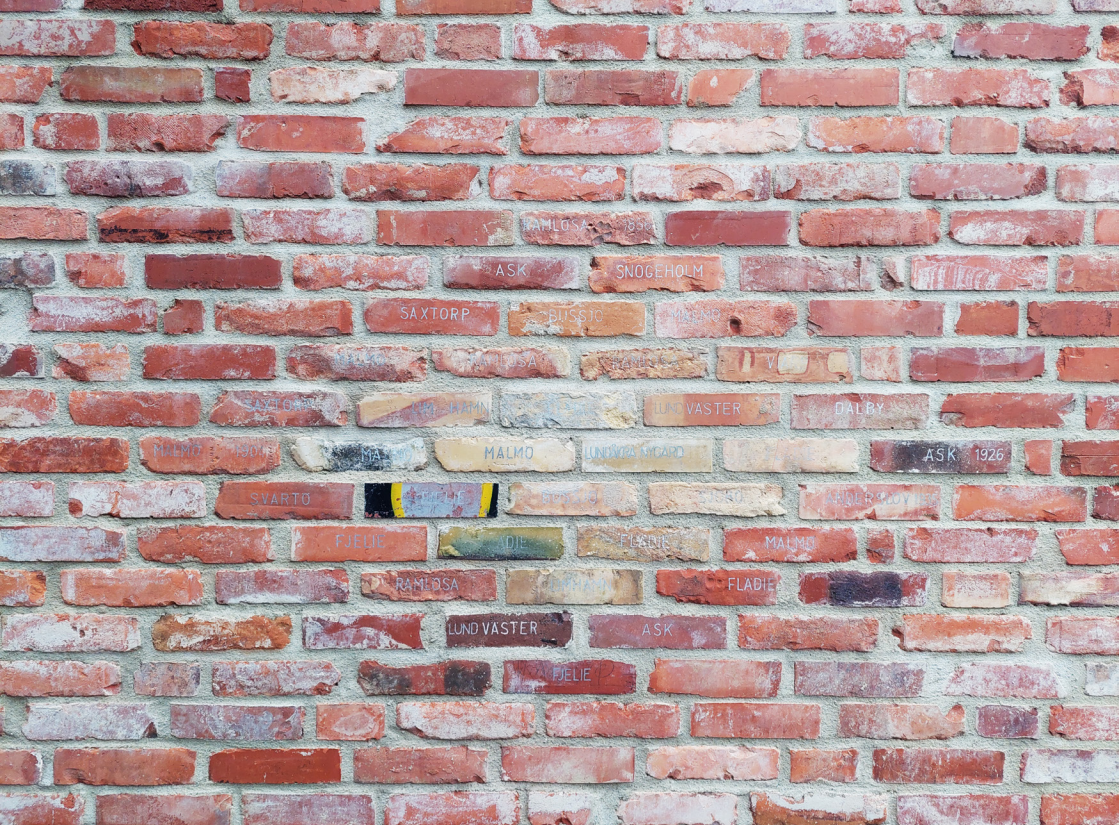
Länkar

Kommunen har samlat information om bygglov på **lund.se**. Sök på Allt om bygglov. Här hittar du även kommunens bevaringsprogram, som listar fastigheter med särskilda kulturmiljövärden.

Lund ska bli klimatneutralt 2030. Mer om detta kan du läsa om du söker på Ett klimatneutralt Lund på **lund.se**.

Energimyndigheten har ett aktuellt forskningsprogram som heter Spara och bevara.

energimyndigheten.se

Den här moderna, nutida fasaden är murad av en sorterad blandning återbrukat tegel. Teglet är från olika platser i sydsverige.

Avfall Sverige har handböcker och guider om återbruk. Handböckerna kan ge tips om vilka material som går bra att använda och vilka som kan innehålla farliga ämnen. avfallsverige.se

Lär dig mer

Litteratur

Läs boken **Återbruk av byggmaterial** av Martina Strand Nyhlin och Johanna Åfreds.

Klassikern **Så renoveras torp och gårdar** av Hidemark med flera ger också förslag på lösningar som kan fungera i andra sammanhang. **Invändig renovering** av Göran Gudmundsson kan vägleda vid invändiga arbeten.

Låna rapporten **Återvunna huset**, ett bostadshus av återvunnet material av Christian Dahlman och Per Lewis-Jonsson.

Omslagsbild baksida: Två äldre dörrblad används som modern skjutdörr.

**LUNDS
KOMMUN**